

1914. Німеччина змушена була активізувати зусилля щодо залучення на бік австро-німецького блоку Болгарії і Туреччини. Російське військове командування особливо пишалось здобуттям території Галичини, вважаючи його завершенням “справи великого князя Івана Калита”. Російська адміністрація на чолі з генерал-губернатором гр. О. Бобринським проводила в Галичині репресивну політику щодо української культури, греко-католицької церкви (19 вересня було заарештовано митрополита А. Шептицького).

Літ.: Таленский Н.А. Первая мировая война (1914 – 1918 гг.) (Боевые действия на суше и на море). – М., 1944; История первой мировой войны. 1914 – 1918. В 2-х т. – М., 1975; Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. – К., 1996; Мировые войны XX века / Ред. В.А. Золотарев и др. – М., 2002, кн.1-2.

О.А. Іваненко.

ГАЛИЦЬКА СОЦІАЛІСТИЧНА РАДЯНСЬКА РЕСПУБЛІКА

1920. Виникла на території Західної України з ініціативи РКП (б) під час польсько-радянської війни 1920. У планах московських більшовиків ГСРР мала відігравати роль противаги Західноукраїнській Народній Республіці, еміграційний уряд якої знаходився у Відні. 8 липня 1920 було сформовано склад тимчасового радянського уряду Східної Галичини – Галицького революційного комітету на чолі з В. Затонським (заст. голови – М. Баран, серед інших членів – Ф. Конар, М. Левицький, К. Литвинович, А. Бараль). Місцем його перебування став Тернопіль (з 1 серпня 1920). На місцях було організовано повітові, міські та сільські ревкоми. 15 липня 1920 Галревком видав “Декларацію до працюючих усього світу, до урядів соціалістичних радянських республік і до урядів всіх капіталістичних країн”, в якій проголошувалась державна самостійність Галичини та містився заклик до урядів іноземних держав установити з ГСРР дипломатичні відносини. Однак, позбавлена суверенітету, збройних сил, чітких територіальних меж, вона не була визнана навіть з боку РСФРР та УСРР.

Протягом своєї діяльності Галревком видав низку нормативних актів: про встановлення радянської влади у Східній Галичині; скасування всіх законів польської влади, Австро-Угорської монархії та ЗУНР; ліквідацію приватної власності на засоби виробництва; запровадження загальної трудової повинності, 8-годинного робочого дня, матеріального забезпечення соціально незахищених верств населення; відокремлення церкви від держави та школи; конфіскацію церковного майна; передачу у відання Галревкому поміщицьких, колишніх державних, церковних і монастирських земель та маєтків тощо. Більшість населення не підтримала прийняті радянською владою юридичні акти щодо церкви.

ГСРР фактично проіснувала до 21 вересня 1920, коли польсько-українські війська захопили територію Східної Галичини і вийшли до

р. Збруч. Формально функціонуванню органів влади ГСРР було покладено край внаслідок укладення Ризького договору 18 березня 1921, за яким територія Східної Галичини відходила до Польщі.

Літ.: Верига В. Галицька Соціалістична Советська Республіка (1920): (Перша більшовицька окупація Галичини). – Нью-Йорк, 1986; Тищик Б.Й. Галицька Соціалістична Радянська Республіка (1920 р.). – Львів, 1970; Сливка Ю.Ю. Боротьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення. – К., 1973; Тищик Б.Й., Вівчаренко О.А., Лешкевич Н.О. Становлення державності в Україні (1917 – 1922 рр.). – Коломия, 2000.

О.А. Іваненко.

ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКЕ КНЯЗІВСТВО – державне утворення на заході Київської Русі, що склалося з Галицької землі й Волинської землі зі столицею в м.Галич (давній). Засноване 1199 Романом Мстиславичем, який об'єднав Волинське князівство з Галицьким князівством. Ця подія реконструюється за свідомством польських хроністів (Вінцентія Кадлубка та ін.). Певно, Роман утвердився в Галичі за підтримки краківського кн. Лешка Білого. Нове державне утворення трималося переважно на військовій силі та авторитеті князя. До смерті князя (1205) в ньому так і не склалися спільний адміністративний апарат, системи судочинства й збирання данини, неоднаково міцною була влада князя на всій його території: Волинське князівство відзначалося усталеною центральною владою, його земельна аристократія гуртувалася навколо князя; Галицьке князівство мало послаблену князівську владу і сильне та політично амбіційне боярство.

Територія Г.-В.к. більш-менш остаточно сформувалася лише в 40-і – 50-і рр. 13 ст. На початку 13 ст. виникли міста на північно-західному рубежі Волині з Польщею: Угровськ (нині с. Угрись), Верещин (нині село), Стоп (с. Стопсьє) і Комів (с.Кумов; усі в Польщі), що разом із Берестям склали міцну оборонну лінію. У 1-й чверті 13 ст. уперше названо в літописі засновані на рубежі Волині з Польщею м. Орельськ (тепер не існує), Ухані (с.Хасиньє) і Щекарів (м. Краснистав, обидва в Польщі); наприкінці 30-х рр. на західному кордоні побудовано Холм. З'явилися фортеці вздовж середнього Дністра: Каліус (пізніше с.Калюс у Хмельницькій обл.; нині виключено з облікових даних), Рогожин (с. Рогізне Жидачівського р-ну Львівської обл.), Онут (нині село Заставнівського р-ну Чернівецької обл.) і Плав. У 1220-30 рр. на Волині зводяться могутні фортеці Кременець і Данилів, які 1241 не змогло здобути військо Батия. Східний рубіж Волині захищали фортеці Торчев, Колодяжин та Ізяслав.

Консолідацію державної структури Г.–В.к. загальмувала феодалська війна, розпочата галицьким боярством проти центральної влади після смерті Романа Мстиславича 1205. Бояри повстали проти вдови Романа Анни та її малолітніх синів Данила і Василька. Г.–В.к. розпалося на удільні